

В. Л. Смесова, к. е. н. доцент, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», smesova_vl@ukr.net

У статті розглядається процес зрощення влади і власності як інституційна детермінанта обмеження відтворення економічних відносин та економічних інтересів в економічній системі. З'ясовано сутність і причини формування неформальної взаємодії влади і власності, механізм його впливу на відтворення економічних відносин та відновлення взаємодії інтересів в економічній системі. Виявлено закономірності, що формуються в процесі відтворення економічних відносин та економічних інтересів внаслідок зрощення влади і власності.

Встановлено, що взаємодія влади і власності через механізми розподілу і перерозподілу може чинити як конструктивно-ефективний, так і неефективно-деструктивний вплив на відтворювальні потоки в економічній системі, обумовлює хід, характер і тип відтворення економічних відносин та економічних інтересів. З'ясовано характеристики кожної із сторін конструкції «влада-власність»: суб'єкти, характер зв'язку, джерела (умови) отримання переваг, мета вступу у відносини «влада-власність», інтереси, які реалізують у даних відносинах та негативні наслідки участі в них, вплив на відтворення економічних інтересів в економічній системі та на інших економічних суб'єктів, форми реалізації влади-власності. Запропоновано шляхи протидії неформальній взаємодії влади і власності, її переходу у площину партнерських відносин, заснованих на взаємній реалізації інтересів суб'єктів власності та суспільних інтересів, які дозволили б здійснити довгострокові високотехнологічні проекти та інвестиції.

Обґрунтовано історичні причини, передумови виникнення процесу зрощення влади і власності в Україні. Показано відмінні ознаки взаємодії влади і власності у вітчизняній економіці в сучасних умовах. Проведено ґрунтовний аналіз особливостей прояву і наслідків зрощення влади і власності в Україні.

Ключові слова: азіатський спосіб виробництва, відтворення економічних відносин, влада, власність, економічні відносини, економічні інтереси, пошук ренти, порядок відкритого доступу, порядок обмеженого доступу, продуктивні сили, суспільні інтереси.

Постановка проблеми. Однією з характерних рис вітчизняної економіки є зрощення влади і власності. Власність орієнтована на реалізацію інтересів щодо отримання економічної вигоди (користі) від об'єктів власності і вступає у взаємодію із владою для їх реалізації. З іншого боку, суб'єкти влади, які представляють інститут держави і повинні забезпечувати реалізацію суспільних інтересів, не завжди відособлюються від власних приватно-власницьких інтересів, тому не підпорядковують свою діяльність інтересам суспільства, а переслідують свої інтереси. В результаті цього у вітчизняній

економіці наявна проблема неефективності відтворення економічних відносин та відновлюваної взаємодії інтересів, високий рівень корупції, низький рівень довіри з боку іноземних інвесторів, що вимагає виявлення особливостей і негайного вирішення проблеми зрощення влади і власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше про «азіатський спосіб виробництва» і деспотичний вплив влади на суб'єктів власності зазначив К. Маркс [1]. Пізніше Д. Норт розглядав дане явище крізь призму моделей відкритого й обмеженого доступу, які визначали порядок розподілу

суспільних благ і ресурсів, реалізації інтересів суб'єктів в процесі економічних відносин [2].

Дослідження проблеми зрощення влади-власності проводили такі сучасні науковці як Нурєєв Р. М., Латов Ю. В. (в аспекті пошуку шляхів інституційного вирішення проблеми влади-власності у пострадянський період) [3], Бессонова О. Е. (визначення інституційних та економічних передумов формування системи «здач-роздач» та необхідність її сполучення з ринковими формами) [4], Дементьев В. В. (виявлення наслідків впливу інституту влади в економіці, цілей та інструментів тиску на власність) [5], Кіндзерський Ю. В. (вплив олігархічних кіл на інституційний та економічний розвиток України) [6] тощо.

Одночасно вплив взаємодії влади і власності на відтворювальні зв'язки в економічній системі не були предметом аналізу вчених, не виявлялися закономірності, що формуються в процесі відтворення економічних відносин та економічних інтересів внаслідок зрощення влади і власності, характеристики взаємовідносин влади-власності, не проводився ґрунтовний аналіз особливостей прояву і наслідків зрощення влади і власності в Україні.

Формулювання мети статті. Метою статті є обґрунтування наслідків впливу процесу зрощення влади і власності на відтворення економічних відносин та відновлення взаємодії економічних інтересів, встановлення особливостей відносин влади-власності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений нами аналіз наукових праць сучасних вчених дозволяє: 1) визначити владу-власність як структуру, в якій більшою мірою превалює влада, ніж власність, оскільки реалізація функцій власника пов'язана за визначенням Васильєва А. С. з «причетністю до влади» [7]; 2) розглядати дану систему як «нерозчленовану єдність» (Нурєєв Р. М.) функцій влади і власності [8, с.18]; 3) пов'язувати структуру «влади-власності» з механізмом вилучення і перерозподілу, передусім доходу (Кіндзерський Ю. В.) [6], а в термінології Бессонової О. Е. з «роздатком» – системою відносин здач-роздач, адміністративних скарг і суспільно-

службової власності як зворотного зв'язку даної системи [4].

Основоположною концепцією, яка розкриває змістовне наповнення діалектичної конструкції «влада-власність», є концепція «азіатського способу виробництва» К. Маркса. У такій господарській моделі влада і власність утворюють єдність різного і протилежного, тобто зрощуються в єдину конструкцію. Влада, з одного боку, акумулює в руках суб'єкта-правителя прибавочний продукт (на основі відносин привласнення), наділяє общинників його часткою (на основі відносин відчуження), що розкриває її власницькі права і можливості. А з іншого боку – через механізми оподаткування і перерозподілу забезпечує задоволення суспільних потреб та інтересів, виконуючи свою функцію як представника інтересів держави.

Відповідно влада-власність азіатського типу сполучує в собі дві суперечливі форми відносин – відносин власності і владних відносин, основними формами реалізації яких виступають отримання ренти (як результату відносин власності) та отримання права розподілення власності, що належить державі (як результату владних відносин). На противагу західній будові відносин влади і власності, для якої є характерним їх розщеплення і відмежування, підтримання і захист державою приватної власності, інтересів і прав на неї суб'єкта-власника, в азіатській моделі дані відносини поєднуються і зв'язуються в єдине ціле. «Азіатський спосіб виробництва» отримав своє втілення в конструкції економічних відносин планового господарства Радянського Союзу, а у подальшому перейшов у спадок країнам пострадянського простору – Україні, Росії, Туркменістану, Азербайджану, Таджикистану та ін. Останні – не зважаючи на перехід до ринкових механізмів господарювання, зберегли та підтримують устояні традиції командного механізму розподілу і перерозподілу продукту, ресурсів, доходів на основі взаємо-переплетіння влади і власності.

Корені проблеми неформальної взаємодії влади і власності та її негативного впливу на економічну систему виходять з існування в економіці різного доступу економічних суб'єктів та їх груп до розподілу економічних ресурсів. У підсумку – одні

суб'єкти отримують переваги перед іншими щодо наявності у них такого доступу. Завдяки цьому чиниться негативний вплив як на відтворення економічних відносин, так – і на безперервну реалізацію економічних інтересів. На наш погляд, основні закономірності, які складаються при взаємодії влади і власності в контексті відтворення економічних відносин та відновлення взаємодії економічних інтересів, включають:

- взаємозумовленість реалізації функцій владою та відтворення економічних відносин, заснованого на відтворенні відносин власності. Циклічне відновлення присвоєння-відчуження власності за своєю природою є об'єктивним. Одночасно спрямованість економічних відносин, їх характер, сфера їх реалізації, види і форми детермінуються інститутом та інституціями влади, яка встановлює межі і норми взаємодії, визначає економічні пріоритети в реалізації економічних відносин, обирає механізми їх регулювання. Отже, влада може обмежувати, стримувати (стимулювати) відтворення економічних відносин та відновлення взаємодії економічних інтересів, особливо у динаміці. Тим самим владою формуються співвідношення у відтворенні власності – параметрів на вході (вхідного потоку ресурсів, продуктів, доходів) з результатами на виході (потоком результатів реалізації відносин власності), які визначають відповідність виробничих відносин продуктивним силам, а також результативність і ефективність відтворення економічних відносин та економічних інтересів;

- системність наслідків зрощення влади і власності в процесі відтворення економічних відносин і реалізації економічних інтересів. Проникнення власності у владу починається з встановлення контролю суб'єктами власності над суб'єктами влади, маніпулювання владою з метою втілення економічних інтересів як власності, так і влади. В кінцевому рахунку це обертається олігархізацією, корумпованістю влади, скороченням виробництва, зменшенням наповнюваності державних фондів і зниженням рівня реалізації суспільних інтересів, а, отже, обмеженням і неефективністю відтворення економічних відносин та функціонування всієї економічної системи. І одночас-

но зазначене означає зменшення обсягів бюджетних коштів, якими може розпоряджатися влада. Таким чином, утворюється замкнене коло, оскільки унаслідок зрощення влади з власністю влада обмежує можливість реалізувати свої ж власницькі інтереси та інтереси обслуговуваних нею груп;

- детермінованість відтворення відносин власності як основи відтворення економічних відносин та процесу розподілу й перерозподілу прибавочного продукту владою. Процес розподілу визначає відповідність результатів економічних відносин рівню забезпечення безперервності суспільного відтворення, відновлення нормального функціонування, розвитку, задоволення потреб, тобто забезпечення відтворення відносин власності і самовідтворення економічного суб'єкта. Процес перерозподілу визначає, яку частку результатів відносин привласнення-відчуження в економічній системі отримала влада через механізми оподаткування, бюджетного кредитування тощо, і яка частка привласнення-відчуження повернеться в економічну систему через механізм дотацій, субсидій, державної допомоги, цільового фінансування тощо. Тобто перерозподіл є основою імплантації влади у відтворення економічних відносин. У підсумку – в процесі розподілу і перерозподілу встановлюються пропорції відтворення власності як основи відтворення економічних відносин, реалізації суспільних інтересів в економіці, формуються передумови для самовідтворення влади (за ефективно-конструктивним сценарієм). З іншого боку (за неефективно-деструктивним сценарієм) вказані процеси стають підґрунтям зрощення влади і власності, тобто відтворення інтересів влади та відтворення конструкції «влада-власність».

- взаємовідповідність влади-власності й порушень в кількісній і якісній динаміці відтворення економічних відносин. Влада через стимулювання реалізації економічних інтересів «певних» суб'єктів власності змінює умови перерозподілу ресурсів і результатів відносин власності і тим самим порушує хід відтворення економічних відносин в економічній системі, змінює кількісні пропорції у привласнюваних і відчужуваних частках приватного і суспільного доходів, блокує можливості для переходу процесу відтворення відносин на якісно новий рівень

розвитку, який би забезпечував інтенсивні зміни форм взаємодії суб'єктів власності і їх реакційність на зміни у зовнішньому середовищі. Розгортання відносин влади-власності, їх закріплення в економічній системі та подальше відтворення детермінує різке зниження кількісних результатів процесу відтворення економічних відносин, падіння ефективності, його перехід на більш низький якісний рівень, регресивний розвиток в динаміці;

– зв'язаність типу відтворення економічних відносин в економічній системі зі ступенем і характером впливу влади. Сполучення жорстких обмежень з боку влади у механізмах реалізації відносин власності та реалізації економічних інтересів, заборони певних видів привласнення-відчуження з недостатньою реакційністю суб'єктів власності, стійкістю відносин власності до динамічним змін формують нееластичний тип відтворення економічних відносин та економічних інтересів. Його діалектичною протилежністю є еластичний тип – швидке реагування суб'єктів на зміни владою характеру і механізмів реалізації відносин власності в поєднанні з обмеженістю (слабкістю) впливу влади на захист інтересів власності, підтримання стійкості відтворення економічних відносин. Сталий тип – досягнення стійкості економічних інтересів та економічних відносин в умовах розвитку та виникнення нових форм взаємодії власності, що підтримується високим упорядкуванням

владою відносин власності, захисту прав та інтересів її суб'єктів. Нестійкий тип відтворення економічних відносин та економічних інтересів – реакція на обмеженість (недієвість) інституту влади, що зумовлює невпорядкованість реалізації інтересів, порушення прав, нехтування інтересами контрсуб'єктів.

Таким чином, встановлені нами закономірності дають підставу зробити висновок, що взаємодія влади і власності через механізми розподілу і перерозподілу може чинити як конструктивно-ефективний, так і неефективно-деструктивний вплив на відтворювальні потоки в економічній системі, обумовлює хід, характер і тип відтворення економічних відносин та економічних інтересів, але основною проблемою, яка детермінує неефективність відтворення економічних відносин, є зрощення або симбіоз влади і власності, що і формує змістовне наповнення конструкції «влада-власність». У табл. 1 нами розроблено й обґрунтовано основні характеристики конструкції «влада-власність» в аспекті відтворення економічних відносин та відтворення економічних інтересів як форми його прояву з боку кожної із сторін зазначених відносин – сторони власності і сторони влади. Йдеться про одні й ті ж відносини, в яких кожна зі сторін орієнтується на свої цілі та інтереси, але має різні джерела, природу, походження.

Таблиця 1

Характеристики конструкції «влада-власність» у контексті відтворення економічних інтересів як форми прояву відтворення економічних відносин

	Сторона власності	Сторона влади
Суб'єкти	Великі суб'єкти-власники, економічні групи	Можновладці (високі державні чиновники, депутати, політики)
Характер зв'язку	Зі стороною: влади – залежність; власності – економічна свобода (залежність)	Зі стороною: власності – панування; влади – свобода, конкуренція (залежність)
Джерела/умови отримання переваг	1) наявність права власності; 2) монополія на засоби, умови, процес, результат виробництва; 3) доступ до ресурсів, продукту, доходу	1) наявність права влади; 2) доступ до фінансових засобів, доступ до економічної політики
Мета вступу у відносини «влада-власність»	Захист власних економічних інтересів (захист прав власності, збереження об'єкту власності за суб'єктом та уникнення рейдерства, збереження можливості отримання економічної вигоди (користі)); стійке соціально-економічне положення, забезпечення умов нормального функціонування, життєдіяльності і самовідтворення; стійкий динамічний розвиток; отримання преференцій (щодо оподаткування, кредитування, цільового фінансування, доступу до інших ресурсів); привласнення об'єктів власності; монополізація	Реалізація власних економічних інтересів та примноження власності; отримання неlegітимної економічної вигоди і прав власності; набуття права розподілу суспільних доходів, ресурсів, продукту; контроль за матеріальними і нематеріальними потоками; рентопошук; розширення сфери впливу; збереження високого економічного і соціального статусу

Інтереси, які реалізують у відносинах «влада-власність»	Реалізація власницьких інтересів: збільшення обсягів прибутку, зниження витрат, завищення цін, «відкати» від контрагентів, зменшення обсягу податкових і акціонерних виплат, монопольне становище на ринку, зниження конкуренції	Реалізація владно-власницьких інтересів: отримання тіншової вигоди («відкати», хабарі від суб'єктів власності), легальної (відносно норм закону) вигоди (частку від власності суб'єктів власності, посади у бізнес-структурах), влади у певних сферах
Негативні наслідки участі у відносинах «влада-власність»	1) залежність суб'єктів власності від відносин із владою; 2) розвиток корупційної системи відносин; 3) конкуренція з боку інших суб'єктів ринку щодо лобіювання їх інтересів суб'єктами влади та обмеження реалізації його інтересів; 4) зниження зацікавленості в інтенсивному типі відтворення економічних відносин та реалізації інноваційних інтересів	1) залежність і контроль з боку суб'єктів власності, інтереси яких обслуговують суб'єкти влади; 2) ризик втрати владного та економічного положення; 3) конкуренція з іншими суб'єктами влади за лобіювання інтересів суб'єктів власності та ризик витіснення більш сильними конкурентами;
Вплив на інших економічних суб'єктів	1)пригноблення і примушування їх до підпорядкування та зменшення доходів від власності на свою користь, 2) підвищення їх трансакційних витрат: а) на рівні постачальників ресурсів – заниження ціни купівлі; б) на рівні споживачів продукту – завищення ціни продажу; 3)обмеження захисту прав власності, власний рентпошук,	1)ігнорування інтересів інших суб'єктів власності, 2)пригноблення і примушування їх до підпорядкування та зменшення доходів від власності на користь «лоббі»-суб'єкта, 3)сприяння затвердженню законів на його користь, 4)ущемлення прав власності інших та обмеження реалізації суспільних інтересів, 5)сприяння корупції
Форми реалізації влади-власності	1)відчуження частки власності за вплив влади; 2)входження у владу; 3)злиття суб'єктів власності і влади	1)отримання власності за вплив влади, посад для себе і суб'єктів, що представляють інтереси влади; 2) злиття влади і бізнесу
Вплив на відтворення економічних інтересів як форми прояву відтворення економічних відносин	1) загострення конфлікту інтересів суб'єктів власності з суспільними інтересами; 2) обмеження ефективності відтворення економічних відносин та реалізації інтересів в економічній системі через корумповане привласнення частки суспільного доходу, користування преференціями, отримання виключного (монопольного) положення; 3) знищення мотивів і стимулів у інших суб'єктів власності щодо легального відтворення економічних відносин та реалізації інтересів;	1) конфлікт владних інтересів як форми прояву власних корисних інтересів та інтересів суб'єктів власності з суспільними інтересами; 2) лобізм інтересів одних суб'єктів і одночасне пригноблення інтересів інших; 3) неефективне виконання владою функцій держави; 4) зменшення обсягів суспільних фондів і створення обмежень для реалізації суспільних інтересів; 5) стримування взаємодії економічних інтересів суб'єктів власності, гальмування відтворення економічних відносин та його динамічного розвитку

Отже, якщо підійти до аналізу взаємодії влади і власності гіпотетично, то при ефективних відносинах між ними кожна зі сторін (сторона власності і сторона влади) функціонує відособлено, реалізуючи свої економічні і суспільні функції відповідно. Кожна зі сторін представлена різними суб'єктами, рухається своїми цілями, інтересами, функціонує в різних площинах і сферах діяльності, займає різне суспільне положення.

Однак за неефективної взаємодії влади і власності їх цілі, інтереси, сфери і т.д. перетинаються, симетрично співпадають (див. табл. 1), хоча і належать початково різним суб'єктам, зрощуючись через виділені нами форми реалізації на основі відносин влади-власності. Тим самим кожна зі сторін по окремоті і разом як цілісна єдність вони

отримують як переваги, так і негативні наслідки участі у відносинах «влада-власність», чинять вплив на інших економічних суб'єктів, діють на економічні, соціальні, інституційні процеси, порушують хід відтворення економічних відносин та економічних інтересів в економічній системі.

Таким чином, конструкція «влада-власність» формує суспільне відношення, засноване на її пануванні, тобто на беззаперечному визначенні владою пропорцій розподілу і перерозподілу економічних і соціальних благ, виключному праві формувати економічне та інституційне середовище, яке визначає умови володіння і розпорядження обмеженими ресурсами відповідно до економічних інтересів влади та груп обслуговуваних інтересів власності. Зазначене свідчить про формування системою «влада-

власність» ієрархії, заснованої на залежності і підпорядкованості відтворення економічних відносин та економічних інтересів інших суб'єктів та суспільства панівному відношенню влади-власності, диференціації і відірваності залежних відносин від панівних. Відповідно злиття в нероздільне єдине ціле влади і власності створює такий «пози-

тивний» ефект для обох сторін відносин влади-власності як реалізацію їх приватних (групових) економічних інтересів, розширення можливостей привласнення ресурсів, продуктів, доходів (власності), взаємопроникнення влади у власність і власності у владу так глибоко, що стираються межі між першою та другою (див. рис. 1).

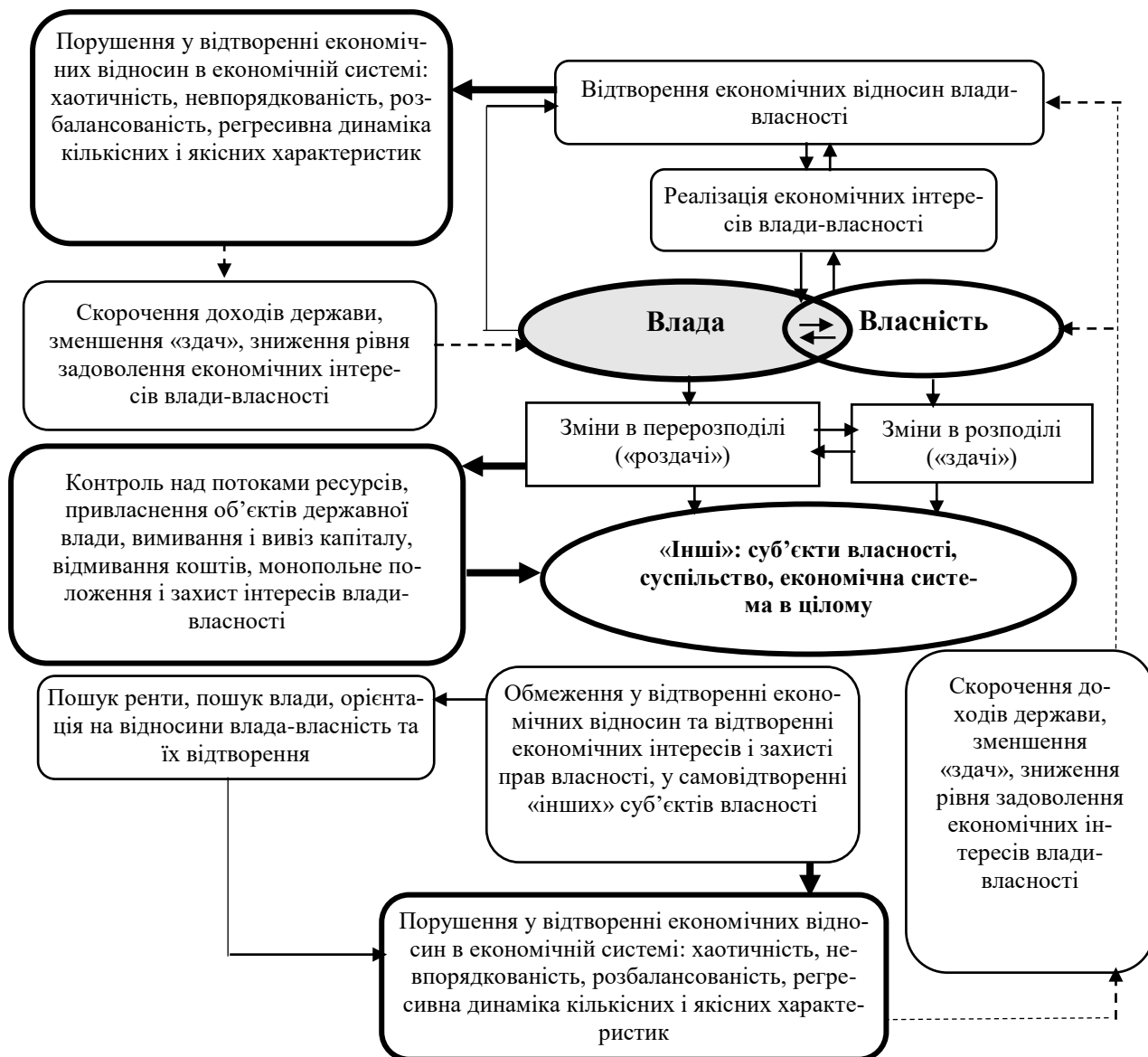

Рис. 1 Вплив конструкції «влада-власність» на відтворення економічних відносин та економічних інтересів*

* — прямі зв'язки; —> — зворотні зв'язки —>

Крім того, симбіоз влади і власності відкриває можливості встановлення контролю над матеріальними, фінансовими, інформаційними потоками в процесі відтворення економічних відносин, привласнення державних коштів та об'єктів державної власності на «пільгових» умовах, виведення власницького капіталу за кордон і відмиван-

ня отриманих доходів через офшорні компанії, контролю над певними сферами економічної діяльності, тиску на них через обмеження конкуренції, створення монопольного положення для впливових груп суб'єктів власності і захисту їх інтересів. Якщо в економічній системі існує низький рівень відповідальності суб'єктів влади-

власності за реалізацію своїх приватних інтересів шляхом лобіювання інтересів певних груп, відповідальності влади за неефективність економічної діяльності, наявна безконтрольність і безкарність дій влади, то це обумовлює збереження і відтворення ними переваг від відносин влади-власності. Таким чином, йдеться про постійну відновлюваність відносин влади-власності, в якій і влада, і суб'єкти власності, інтереси яких представляє влада, зацікавлені. Разом із цим, для влади є характерним спекулятивний характер інтересів, оскільки вказані інтереси спрямовані на максимізацію доходів суб'єктів влади-власності в мінімальний термін і одночасно на уникнення обмежень щодо її дій з боку інших суб'єктів влади, що зумовлено нестійкістю їх владного положення. З іншого боку, в конструкції «влада-власність» виникає конкуренція, по-перше, між суб'єктами власності щодо лобіювання безпосередньо їх інтересів, а не інтересів конкуруючих суб'єктів, і, по-друге, між суб'єктами влади щодо задоволення інтересів суб'єктів власності. Таким чином, влада і власність стають «товарами», обмін якими відбувається за умовами їх конкурентної взаємодії.

Окрім сторін відносин «влада-власність» існують ще й «інші» – інші економічні суб'єкти, їх групи, суспільство в цілому, реалізація інтересів яких через перерозподіл прибавочного продукту, оподаткування і державне фінансування відбувається за таких умов на недостатньому рівні, обмежується або навіть ігнорується (див. рис. 1). Вони стають «іншим світом» – периферією в процесі відтворення економічних відносин, центром якого є відносини «влада-власність». І зазначений стан справ викликає причинно-наслідковий зв'язок – аналогічний пошук ренти «іншими», пошук влади, яка б представляла вже їх інтереси, затвердження тіньових економічних відносин тощо. Таким чином і на рівні «інших» відносин починається відтворення «влади-власності».

Адже в економічній системі, для якої є характерним формування конструкції «влада-власність», низький рівень дотримання владою норм і законів, захисту владою інтересів і прав приватної та суспільної власності, розвитку і підтримання владою конку-

рентного середовища, обмеженість контролю дій влади з боку суспільства, утворення олігархічних груп і монополізація ними влади в своїх руках виникає сукупність негативних і руйнівних процесів, які не дозволяють забезпечити безперервність суспільного відтворення і відтворення економічних відносин. В такій економічній системі існує: 1) недостатня ефективність механізмів підпорядкування приватних інтересів владних суб'єктів суспільним інтересам; 2) відсутність обмежень/бар'єрів та дієвих методів боротьби з неефективно-деструктивними діями влади; 3) недієвість інструментів захисту інтересів суб'єктів при неефективно-деструктивних діях влади; 4) відсутність економічних та інституційних умов для ефективного відтворення економічних відносин та відтворення економічних інтересів; 5) хаотичність, невпорядкованість, розбалансованість відтворення економічних відносин та економічних інтересів.

Вкорінення відносин «влада-власність» в економічну систему робить неможливим лінійно-прогресивний шлях розвитку відтворення економічних відносин, його перехід у нову якість, поступально-еволюційний розвиток продуктивних сил, форм і видів привласнення-відчуження, досягнення інтенсивного типу циклічного відновлення відносин, в якому пріоритет відводиться інноваційній спрямованості інтересів та інтенсифікації суспільного виробництва. Натомість соціально-економічними наслідками затвердження відносин «влади-власності» є загострення протиріч інтересів економічних суб'єктів та суспільних інтересів, протиріч щодо ступеня наповнення державних бюджетних (позабюджетних) фондів та інтересами щодо максимізації використання державних коштів в лобі-інтересах, штучне створення бар'єрів для розвитку відносин власності та їх відтворення, низький рівень задоволення інтересів суспільства щодо створення суспільних благ, виробництва високотехнологічних товарів і надання енерго-ефективних послуг, інноваційної спрямованості відносин економічних суб'єктів, практично відсутній контроль за відтворенням економічних відносин і захистом економічних інтересів олігархічними групами. Останні ж абсолютно не зацікавлені в ефек-

тивно-конструктивному сценарії розвитку економічної системи, в якісній трансформації відтворення економічних відносин, концентруючи інтереси в напрямі кількісних змін «пучка прав» власності, отриманні якісно нового статусу у відносинах привласнення-відчуження, в економічних і владних взаємозв'язках.

Тим самим на основі зазначених протиріч відбуваються не тільки порушення в упорядкованості й узгодженості процесу відтворення економічних відносин та відтворення економічних інтересів, але й порушення у відтворенні ресурсів, продуктів і доходів. Адже вилучення частки доходів із суспільних фондів на користь влади-власності детермінує недофінансування певних галузей і сфер економічної діяльності, зростання витрат на відновлення суспільного виробництва, зниження сукупного попиту, неповне задоволення потреб, обмеженість у відновленні умов для нормальної діяльності економічних суб'єктів, тобто порушення в процесі їх самовідтворення і т. д.

Крім того, існує і зворотний зв'язок від порушень у відтворенні економічних відносин та інших відтворювальних циклів в економічній системі – скорочення сукупного попиту та сукупної пропозиції, зменшення доходів держави, зменшення «здач», які знаменують зниження рівня задоволення економічних інтересів влади-власності, обмеження в подальших «роздачах» на користь влади-власності, зниження ступеня довіри до влади з боку інших економічних суб'єктів, розширення тіньового сектору економіки, вивозу капіталу в інші країни тощо, що у свою чергу ще більшою мірою обумовлює порушення у відтворенні економічних відносин та економічних інтересів.

Таким чином, через перекося у відтворенні економічних відносин та економічних інтересів під дією влади-власності конституюються порушення всіх відтворювальних потоків в економічній системі та у відтворенні самої цієї системи. Діалектичні взаємодії різного і протилежного (влади і власності) перетворюються в діалектичну єдність та детермінують неефективність і деструкцію всій системі відтворення – від локального до національного рівня. Тому вихід із такої ситуації може бути досягнутий

або революційним шляхом – через руйнування попереднього вектору розвитку відтворення економічних відносин і пошуку нового аттрактору розвитку, або ж через свідоме розуміння самих суб'єктів влади-власності, що модель таких відносин є тупиковою, в першу чергу для реалізації їх економічних прагнень в майбутньому. Проблема влади-власності передусім виходить з прагнення сторони влади до реалізації своїх індивідуальних економічних інтересів у сполученні з виключними владними правами. Як відомо з економічної науки, виключення будь-якого із зазначених аспектів є неможливим. Індивідуальні економічні інтереси є невід'ємними від влади. Одночасно влада реалізує свої функції саме через владні права. Тому розірвати таке порочне коло може розділення права влади, прийняття рішення щодо розподілу і перерозподілу ресурсів, економічних благ і доходів не тільки представниками влади, але одночасно з іншими суб'єктами (представниками бізнес-середовища, науковцями, незалежними експертами тощо), які б не віддавали переваги «певним» групам інтересів, а були б націлені на реалізацію суспільних інтересів на основі потенціалу сторони власності.

З іншого боку, перехід взаємодії влади і власності у площину партнерських відносин, заснованих на взаємній реалізації економічних інтересів суб'єктів власності та суспільних інтересів, дозволили б здійснити довгострокові інноваційні проекти, високотехнологічні інвестиції. Певний поштовх для вирішення проблеми «влада-власність» дає також економічна взаємодія в рамках глобального світового господарства, з економічними системами, в яких створено умови для розвитку приватної власності та захисту інтересів суб'єктів, підтримується суверенне право на власність, розвинене економічне та інституційне середовище. Така взаємодія є передумовою ефективного відтворення економічних відносин, підтримання його стійких параметрів та врівноваженості одночасно з впровадженням нових елементів розвитку, системною трансформацією і переходом на якісно новий рівень.

Співвідношення і зв'язок влади і власності в Україні, що сформувалися на сучасному етапі, з одного боку, є наслідком ін-

ституційних форм взаємодії, які історично склалися і закріпилися у господарстві з часів командної економіки та централізованого управління, а, з іншого боку – є результатом трансформації економічної системи та впливу механізмів, які лежали в основі переходу до ринкових форм господарювання. Зміна орієнтирів вітчизняної економіки – від державної до приватної власності, від суспільних до індивідуальних інтересів в реальній дійсності виявилася у спотворених формах владно-власницьких відносин, кланово-олігархічному управлінні, нехтуванні правами, інтересами суб'єктів приватної власності, перетворенні держави в механізм реалізації інтересів монопольних груп і владних елементів, зрощенні влади і власності.

Держава передусім ототожнюється з інститутом реалізації суспільно-економічних інтересів, який забезпечує даний процес шляхом підтримання економічних і інституційних умов для суспільного відтворення, відтворення економічних відносин, самовідтворення економічних суб'єктів, виробництва суспільних благ, визначення пропорцій розподілу і перерозподілу прибавочного продукту в економічній системі. Причому дана установка склалася в Україні історично. Адже задоволення суспільних інтересів проголошувалося основною цільовою функцією держави як в умовах планового господарства та командно-адміністративного управління, так і в процесі переходу України до ринку. Але тут в обох випадках ключовим було слово «проголошувалося». Фактично ж за радянських часів влада, на яку покладалося виконання функцій держави, була директивним розпорядником державної власності, підтримувала безроздільну монополію останньої, робила неможливим існування будь-яких інших форм власності. При цьому суб'єкти влади отримували привілеї від свого соціально-економічного положення – «служби», мали доступ до «статусних» економічних і соціальних благ, «блату», закордонних поїздок, використовували державну власність для реалізації своїх індивідуальних інтересів та боролися за перерозподіл бюджетних коштів («здачі і роздачі») із централізованого фонду на користь республіканських та галузевих фондів і відповідно на свою користь.

У часи перехідної економіки відбулася трансформація державної власності в приватну на основі роздержавлення і приватизації. Однак даний процес відбувався більшою мірою через передачу об'єктів державної власності в руки партійної і «службової» верхівки, комуністичної номенклатури, криміналітету, «нових» українців. Тим самим, з одного боку, влада так і залишилася при владі, оскільки з партійної номенклатури перетворилася в депутатів та чиновників вищої ланки, тобто перейшла з розряду радянської влади в розряд влади української. З іншого боку, влада отримала юридичне закріплення за нею прав власності на державні об'єкти, які за безцінь переходили в її руки і ставали об'єктами її приватної і корпоративної власності. Крім того, в результаті ринкових перетворень в Україні сформувався прошарок великих власників ресурсів і капіталу, які вже з кінця 90-х років перетворилися в олігархічну елітну верхівку, яка поступово примкнула і злилася з владою, та отримала можливість реалізувати свої приватновласницькі інтереси на основі наявної власності та отримання доступу до владних можливостей. Отже, сформувалося економічне середовище, в якому представники влади одночасно були представниками великої власності або навпаки, коли велика власність сама ставала владою. Тим самим влада обслуговувала або безпосередньо свої економічні інтереси, або інтереси «певних» олігархічних груп в обмін на власність, законодавчо закріплювала «необхідні» для цього формальні і неформальні правила, встановлювала в економічній системі межі економічної поведінки «під певних осіб» та для всіх інших економічних суб'єктів, ігнорувала рейдерські захвати приватної власності та її нелегальний переділ. При цьому «на папері» регламентувалася необхідність проведення економічних реформ та ринкових перетворень, спрямованих на захист конкуренції, прав та інтересів приватної власності, економічної свободи, раціональної системи «здач і роздач», доступу всіх і кожного до частки державної власності. А в реальній дійсності дії влади були спрямовані на збільшення прав власності, закріплення домінуючого (монопольного) становища обслуговуваних підприємств, розширення їх

економічної влади у галузі або у певних територіях, тобто відповідали індивідуальним економічним інтересам можновладців, а не суспільним інтересам, про які влада згадувала тільки в період виборної кампанії.

Таким чином, у вітчизняній економіці відбулося відособлення влади від держави як економічного суб'єкта, абстрагування цілей можновладців від державних цілей та функцій, нівелювання економічної суті і призначення інституту держави, підміна його спрямованості – від реалізації суспільних інтересів до втілення індивідуально-персоніфікованих інтересів представників влади. Держава перестала бути гарантом виконання законів, норм і правил, забезпечення ефективного розподілу і перерозподілу ресурсів, доходів, економічних і соціальних благ, захисту прав та інтересів власників.

Влада в особі чиновників усіх рівнів, судової і правової системи перестала бути передавальним механізмом відтворювальних процесів в економічній системі, відновлюваної взаємодії суспільних та приватних економічних інтересів, а перетворилася у передавальний механізм руйнування стійких параметрів відтворення економічних відносин та регресу економічної системи.

Статистичні дані Мінекономрозвитку України демонструють, що частка державного сектору у складі економіки збільшилася з 9,8% у 2013 р. до 11,3% у 2015 р., а у 2017 р. дорівнювала тільки 9,4% [9]. Одночасно витрати на чиновників в Україні зростали більш високими темпами, ніж темпи зростання ВВП у 2010, 2016–2017 рр. (див. рис. 2).

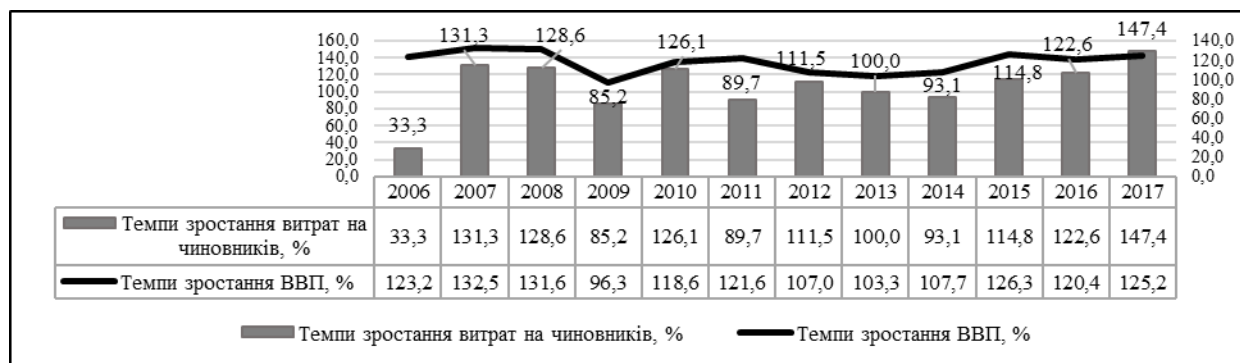

Рис. 2 Темпи зростання витрат на чиновницький апарат порівняно з темпами зростання ВВП, %

Джерело: розраховано і побудовано за: [10; 11]

Державний сектор в Україні за своїми розмірами є одним із найбільших у світовому господарстві і за даним показником Україна входить у топ-10 країн світу. Відповідно до даних МВФ і Світового банку частка держави в обсязі ВВП України, яка визначається за рівнем видатків державного сектора, складала на кінець 2014 р. 50,95%, що відповідало 9 місцю в світі [12]. Високий рівень даного показника є виправданим, коли держава витрачає значні кошти на захист інтересів і прав власності економічних суб'єктів, створює відповідне ефективне інституційне середовище, сприятливий економічний та інвестиційний клімат, забезпечує прозорість надходжень і видатків державних коштів. Саме тому у Фінляндії, Франції, Данії, Бельгії, Італії та ін. розвинених країнах наявні високі показники держа-

вних витрат у ВВП (від 51,69% до 58,26%) [13], що є основою їх інтенсивного відтворення та економічного зростання. На відміну від них в Україні інституційне середовище є слабо розвиненим, неефективним і непрозорим, у господарській практиці преважують тіньові і неформальні економічні відносини, вкоренилися корупційні та нелегітимні економічні інтереси, обмежуються права власності. Тому висока частка державного сектору в Україні (на рівні розвинених європейських країн), свідчить про вилучення владою державних коштів із бюджету, їх неефективний розподіл, проведення економічної політики, яка не сприяє реалізації суспільних інтересів, захисту прав та інтересів суб'єктів власності.

Підтверджує зроблений нами висновок порівняння ефективності дій уряду, його

якості регулювання, рівня контролю корупції та верховенства права в Україні. Світові показники якості та ефективності державного управління WGI (The Worldwide Governance Indicators), які розраховуються Світовим банком, показують, що в Україні у 2016–2017 рр. наявна позитивна динаміка щодо усіх зазначених індикаторів, однак вони знаходяться на вкрай низькому рівні порівняно з розвиненими країнами та країнами з перехідною економікою (див. рис. 3). В Україні найнижчим із вказаних індикаторів є рівень контролю за корупцією (у 2012–

2015 рр. був лише на рівні 11–15 п., у 2017 р. досяг 22 п.). Для порівняння – у Польщі у 2017 р. зазначений показник складав 76 п., у Грузії – 77 п., у Німеччині – 91 п. Вкрай низькими є також індикатори верховенства права, що підтверджує незахищеність прав та інтересів суб'єктів щодо власності, неефективність судової і правової системи, а також показник ефективності дій уряду в напрямі реалізації суспільних економічних інтересів, розподілу і перерозподілу бюджетних коштів (більш, ніж в 2,5–3 рази нижче, ніж у зазначених країнах).

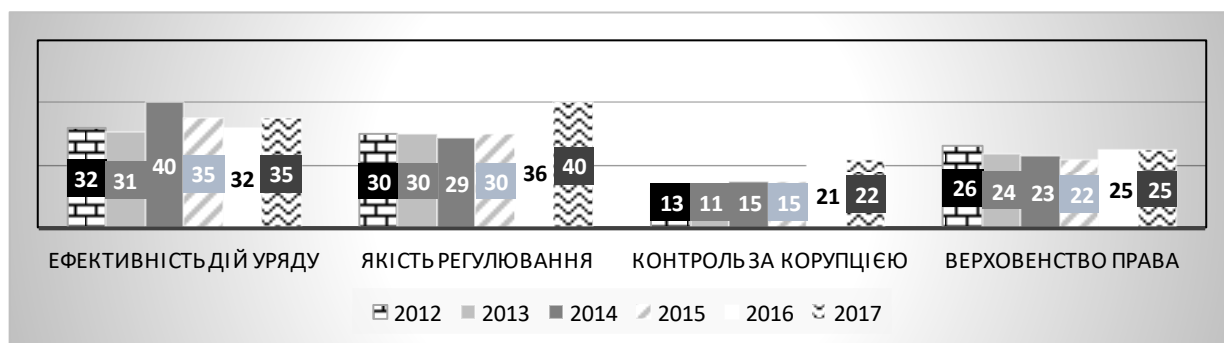

Рис. 3 Індикатори ефективності дій уряду України у 2012–2017 рр.
Джерело: складено за: [13]

Неефективність дій влади, корумпованість чиновників, зрощення власності і влади в єдине ціле вилилися в безпрецедентну недовіру населення владі. За результатами опитування Центру Разумкова в Україні станом на жовтень 2017 р. державним чиновникам не довіряють 80,7% опитуваних, Президенту України – 68,2%, Уряду – 73,1%, Верховній Раді – відповідно 80,7% респондентів [14]. Тенденція до посилення недові-

ри владі простежується в Україні вже багато років. Передусім це зумовлено проникненням власності у владу, створенням і затвердженням економіки олігархічного типу.

За нашими підрахунками у 2017 р. загальний обсяг активів першої десятки представників зазначеного списку досяг 15,79 млрд \$, що складає 14,073% від ВВП України у 2017 р. в доларовому еквіваленті (див. табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз активів топ-20 найзаможніших українців та їх зв'язку із владою у 2017 р.

Топ-20 найзаможніших українців	Статок, \$ США	Власність	Приріст	
1	2	3	4	5
Ахметов Р.	6,9 млрд	СКМ	Металургія ПЕК	Влада
Пінчук В.	1,4 млрд	Інтерпайп	Медіа, металургія	Влада
Жеваго К.	1,4 млрд	Fegethro	Металургія, фінанси	Влада
Новінський В.	1,2 млрд	Смарт-холдинг	Машинобудування, металургія	Влада
Порошенко П.	1,0 млрд	Рошен	АПК, медіа, харчова промисловість	Влада
Коломойський І.	1,0 млрд	Група Приват	Медіа, фінанси	Влада
Боголюбов Г.	763 млн	Група Приват	Медіа, фінанси	Влада
Фірташ Д.	746 млн	Group DF	Медіа, хімія	Влада
Косюк Ю.	693 млн	Миронівський хлібопродукт	АПК	Влада
Гергега О., Гергега А.	688 млн	Епіцентр	Ритейл	Влада
Σ першої топ-10	15,79 млрд			

1	2	3	4	5
Мартинів О.	594 млн	Група Приват	Інвестиції	Влада
Вадатурський О.	587 млн	Нібулон	АПК	Влада
Григорішин К.	570 млн	Енергетичний стандарт	ПЕК, машинобудування	Влада
Злочевський М.	535 млн	Burisma Group	ПЕК	Влада
Веревський А., Р.	438 млн	Кернел	АПК	Влада
Ярославський О.	283 млн	DCH	Інвестиції, нерухомість	Влада
Хомутинник В.	268 млн	Каскад Інвест	АПК, фінанси, НПК	Влада
Антонов В.	255 млн	Галнафтогаз	Харчова промисловість, ПЕК	Влада
Суркіс Г, І.	249 млн	Укрэнергokonсалтинг	ПЕК	Влада
Тігіпко С	230 млн	TAC	Машинобудування, фінанси	Влада
Σ другої топ-10	4,09 млрд			

Джерело: складено і розраховано за: [15]

Обсяги статків другої десятки найзаможніших українців дорівнюють «тільки» 4,09 млрд \$, і відповідно на топ-20 приходить 17,646% ВВП за вказаний період, а, отже, частка другої десятки є незначною порівняно з часткою першої. Таким чином, саме перша десятка українців сконцентрувала в своїх руках найбільші обсяги власності в Україні, майнові і немайнові права на управління нею. І саме ці топ-10 найзаможніших і найвпливовіших українців мають пряме відношення до вищого ешелону влади, пов'язані із природними монополіями в сфері паливно-енергетичного комплексу та інших природних ресурсів, володіють активами найбільших підприємств у важкій і харчовій промисловості, агропромисловому комплексі.

Висновки. Неєфективність державних видатків, розподілу і перерозподілу бюджетних коштів, непрозорість правової та адміністративної системи, незахищеність прав власності і прав міноритарних акціонерів, інвесторів та позичальників, орієнтація на обслуговування економічних інтересів олігархічних груп на фоні обмеження економічної свободи для інших економічних суб'єктів дозволяють зробити висновок:

– по-перше, щодо розмежування в Україні влади і держави, наявності в Україні механізму зрощення влади і власності, діяльність якої підпорядкована реалізації індивідуальних інтересів влади та інтересів суб'єктів власності, які з нею зливаються;

– по-друге, щодо прямого негативного впливу зазначених процесів на відносини привласнення-відчуження та взаємодію економічних інтересів, формування на цій основі протиріч реальної економічної ситуації

в Україні об'єктивним економічним відношенням та продуктивним силам, які проявляються у недосконалості державного механізму регулювання процесу відтворення економічних відносин та реалізації економічних інтересів, наявності у ньому перекосяків, що вимагає його коригування та зміни;

– по-третє, щодо першочергової необхідності зміни в Україні безроздільного права і доступу влади до перерозподілу бюджетних коштів та обмежено-персоніфікованого прийняття нормативно-правових актів, які лобіюють інтереси великої власності, тобто необхідності розробки інструментів і системи заходів боротьби із процесом зрощення влади і власності.

Література

1. Маркс К., Энгельс Ф. К критике политической экономии. Предисловие. Собр. соч., изд. 2. – М.: ГОСИЗД ПОЛИТЛИТ, 1959. – Т. 13. – С. 7.
2. Норт Д. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества. / Д. Норт, Д. Уоллис, Б. Вайнгафт. – М., 2011. – 480 с.
3. Латов Ю. В. Постсоветское институциональное развитие: в поисках выхода из колеи властисобственности. / Ю. В. Латов, Р. М. Нуреев // Мир России. – 2015. – Т. 24. – № 2. – С. 50–88.
4. Бессонова О. Э. Институциональное развитие России: переход к контрактному раздатку / О. Э. Бессонова // Мир экономики и управления. – 2018. / Т. 18. – №2. – С. 21–34.
5. Постсоветский институционализм: десять лет спустя: монография: в 2-х т. Под ред. В. В. Деметьева, Р. М. Нуреева. – Т.1. – Донецк: ГВУЗ «ДонНТУ», 2013. – 464 с.
6. Кіндзерський Ю. В. Інституційна пастка олігархізму і проблеми її подолання. / Ю. В. Кіндзерський // Економіка України. – 2016. – №12. – С. 22–46.
7. Васильев А. С. История Востока. URL: https://stud.com.ua/97933/istoriya/vlada_vlasnist_fenom_en_vladi_vlasnosti

8. Экономические субъекты постсоветской России (институциональный анализ). Ч. 1. Под ред. Р. М. Нуреева. – М., 2003.
9. Питома вага державного сектору в економіці. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. Витрати на чиновників. Ціна держави: веб-сайт. URL: <http://cost.ua/budget/>
11. Номінальний ВВП України 2002–2017 р.р. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>
12. Оптимальна частка держави в економіці: теоретичні розрахунки для української реальності. URL: <https://voxukraine.org/uk/optymalna-chastka-derzhavy-v-ekonomitsi-ua/>
13. Статистичні дані. Світовий банк: веб-сайт. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#reports>
14. Ставлення громадян України до суспільних інститутів, електоральні орієнтації. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/napryamki/sotsiolohichni-doslidzhennia/stavlennia-hromadian-ukrainy-do-suspilnykh-institutiv-elektoralni-orientatsii-2>
15. ТОП-20 українських богачей: у кого більше всего выросли доходы. Dragon Capital. URL: https://24tv.ua/ru/ukraina_tag1119https://24tv.ua/ru/top_20_ukrainskih-bogachej_u_kogo_bolshe_vsego_vyrosli_dohody_n885850
5. *Postsovetskiy institutsionalizm: desyat let spustya* [Post-Soviet institutionalism: ten years later]: monografiya: v 2-h t. Pod red. V. V. Dementeva, R. M. Nureeva. – Т.1. – Donetsk : GVUZ «DonNTU», 2013. – 464 p.
6. Kindzerskiy Yu. V. *Institutsiynna pastka oligarhizmu i problemi її podolannya* [The institutional trap of oligarchism and the problems of overcoming it]. / Yu. V. Kindzerskiy // *Ekonomika Ukrainy*. – 2016. – № 12. – P. 22–46.
7. Vasilev A. S. *Istoriya Vostoka* [Eastern history]. URL: https://stud.com.ua/97933/istoriya/vlada_vlasnist_fenomen_vladi_vlasnosti
8. *Ekonomicheskie subekty postsovetskoy Rossii (institutsionalnyy analiz)* [Economic subjects of post-Soviet Russia (institutional analysis)]. – Ch. 1. Pod red. R. M. Nureeva. – М., 2003.
9. *Pytoma vaga derzhavnogo sektoru v ekonomitsi* [The share of the public sector in the economy]. Ministerstvo ekonomichnogo rozvytku i torgivli Ukrainy: veb-sayt. URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. *Vytraty na chynovnikov* [Expenses on officials]. Cina derzhavy: veb-sayt. URL: <http://cost.ua/budget/>
11. *Nominalnyy VVP Ukrainy 2002–2017 r.r.* [Nominal GDP of Ukraine 2002–2017] Ministerstvo finansiv Ukraini: veb-sayt. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>
12. *Optymalna chastka derzhavy v ekonomitsi: teoretychni rozrakhunky dlia ukrainskoi realnosti* [The optimal share of the state in the economy: theoretical calculations for the Ukrainian reality]. URL: <https://voxukraine.org/uk/optymalna-chastka-derzhavy-v-ekonomitsi-ua/>
13. *Statystychni dani* [Statistical data]. Svitoviy bank: veb-sayt. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#reports>
14. *Stavlennya gromadian Ukrainy do suspilnykh institutiv, elektoralni orientatsii* [Attitude of citizens of Ukraine to public institutions, electoral orientations]. Centr Razumkova. URL: <http://razumkov.org.ua/napryamki/sotsiolohichni-doslidzhennia/stavlennia-hromadian-ukrainy-do-suspilnykh-institutiv-elektoralni-orientatsii-2>
15. *TOP-20 ukrainskikh bogachej: u kogo bolshe vsego vyrosli dokhody* [TOP-20 Ukrainian rich: who has the highest income growth]. Dragon Capital. URL: https://24tv.ua/ru/ukraina_tag1119https://24tv.ua/ru/top_20_ukrainskih-bogachej_u_kogo_bolshe_vsego_vyrosli_dohody_n885850

References

1. Marks, K., Engels F. *K kritike politicheskoy ekonomii* [To criticism of political economy]. Predislovie. Sobr. soch., izd. 2, – М. : GOSIZD POLITLIT, 1959. – Т. 13. – p. 7.
2. Nort D., Uollis D., Vayngast B. *Nasilie i sotsialnye poryadki. Kontseptualnye ramki dlya interpretatsii pismennoy istorii chelovechestva* [Violence and social order. Conceptual framework for interpreting the written history of mankind]. – М., 2011. – 480 p.
3. Latov Yu. V. *Postsovetskoe institutsionalnoe razvitie: v poiskakh vykhoda iz kolei vlasti-sobstvennosti* [Post-Soviet institutional development: in search of a way out of power-property ownership]. / Yu. V. Latov, R. M. Nureev // *Mir Rossii*. – 2015. – Т. 24. – № 2. – P. 50–88.
4. Bessonova O. E. *Institutsionalnoe razvitie Rossii: perehod k kontraktnomu razdatku* [Institutional development of Russia: the transition to a contract razdatku]. / O. E. Bessonova // *Mir ekonomiki i upravleniya*. – 2018. – Т. 18. – № 2. – P. 21–34.

ВЛАСТЬ-СОБСТВЕННОСТЬ И ЕЕ ОСОБЕННОСТИ В УКРАИНЕ

В. Л. Смесова, к. э. н., доцент, ГВУЗ «Украинский государственный химико-технологический университет»

В статье рассматривается процесс срастания власти и собственности как институциональная детерминанта ограничения воспроизводства экономических отношений и экономических интересов в экономической системе. Выявлена сущность и причины формирования неформального взаимодействия власти и собственности, механизм его влияния на воспроизводство экономических отношений и взаимодействия интересов в экономической системе. Выявлены закономерности, которые формируются в процессе воспроизводства экономиче-

ских отношений и экономических интересов в результате срастания власти и собственности.

Установлено, что взаимодействие власти и собственности через механизмы распределения и перераспределения может оказать как конструктивно-эффективное, так и неэффективно-деструктивное влияние на воспроизводственные потоки в экономической системе, обуславливает ход, характер и тип воспроизводства экономических отношений и экономических интересов. Раскрыты характеристики каждой из сторон конструкции «власть-собственность»: субъекты, характер связи, источники получения преимуществ, цель вступления в отношения «власть-собственность», интересы, которые реализуют в данных отношениях, негативные последствия участия в них, влияние на воспроизводство экономических интересов в экономической системе и на других экономических субъектов, формы реализации власти-собственности. Предложены пути противодействия неформальным связям власти и собственности, их перехода в плоскость партнерских отношений, основанных на взаимной реализации интересов субъектов собственности и общественных интересов, которые позволили бы осуществить долгосрочные высокотехнологичные проекты и инвестиции.

Обоснованы исторические причины, предпосылки возникновения процесса сращивания власти и собственности в Украине. Показаны отличительные признаки взаимодействия власти и собственности в отечественной экономике в современных условиях. Проведен анализ особенностей проявления и последствий сращивания власти и собственности в Украине.

Ключевые слова: азиатский способ производства, воспроизводство экономических отношений, власть, собственность, экономические отношения, экономические интересы, поиск ренты, порядок открытого доступа, порядок ограниченного доступа, производительные силы, общественные интересы.

POWER-PROPERTY AND ITS FEATURES IN UKRAINE

V. L. Smiesova, Ph. D (Econ), Ass. Prof., Ukrainian State University of Chemical Technology

The article deals with the process of coalescence of power and property as an institutional determinant of restricting the reproduction of economic relations and economic interests in the economic system. The essence and causes of the formation of an informal interaction of power and property, as well as the mechanism of its influence on the reproduction of economic relations and the interaction of interests in the economic system have been clarified. The patterns that are formed in the process of reproduction of economic relations and economic interests as a result of the coalescence of power and property are revealed.

It has been established that the interaction of power and property through the mechanisms of distribution and redistribution can have both constructively effective and ineffectively destructive effects on reproduction flows in the economic system, determines the course, character and type of reproduction of economic relations and economic interests. The characteristics of each side of the “power-property” construction are disclosed: the subjects, the nature of the relationship, the sources of benefits, the purpose of entering into the «power-property» relations, interests that are realized in these relations, the negative consequences of participation in them, the influence on the reproduction of economic interests in the economic system and on other economic entities, forms of realization of power-property. There are proposed the ways of counteracting the informal relations of power and property, their transition to the plane of partnership relations based on the mutual realization of the interests of the subjects of ownership and public interests, which would allow for the implementation of long-term high-tech projects and investments.

The historical reasons, prerequisites for the emergence of the process of the coalescence of power and property in Ukraine are substantiated. The distinctive signs of the interaction of power and property in the domestic economy are shown in modern conditions. The analysis of manifestations and consequences of the coalescence of power and property in Ukraine is carried out.

Keywords: Asian mode of production, reproduction of economic relations, power, property, economic relations, economic interests, rent seeking, open access order, restricted access procedure, productive forces, public interests.

Надійшла до редакції 29.08.18 р.